

--	--	--	--

Gyűjtő: JELI JÓZSEF

Gyűjtés ideje: 1989.

TART.: Somogy vágya Szabadi János gyűjteménye -
kon régi jötközök leírása

29 lap

FOLYÓIRATI MŰTÁR: SZABADI
SZAKMŰTÁR: XXV

LECTA KÖZLÉS

Somogy megye Néprajzi Osztályának!

K a p o s v á r

Május 1 utca 10.

Tisztelt néprajzi osztály az 1989. évi honismereti, néprajzi és nyelvjárási önkéntes gyűjtők pályázatára készítettem és küldtem elbírálásra. Somogy megye szabadi falusi gyermekkori régi játékok leírását.

Pécs, 1989. július 17.

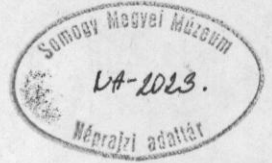
Üdvözlettel:

Jeli József

Pécs

Magyarürögi ut 118.

Az 1989. évi Somogy megyei néprajzi és nyelvjárási önkéntes gyűjtők pályázatára készítettem.

11.

Somogy megye szabadi falusi gyermekkori régi játékok leírása

Somogy megye Néprajzi Osztályának!

K a p o s v á r

Május 1 utca 10.
7400

Pályázó:

Jeli József, nyugdíjas,

Pécs

Magyarürögi ut 118.

7634

Készült: 3 példányban.

2 pl. címnek,

1 pl. házi irattárba helyezve.

Az 1989. évi országos és a Somogy megyei néprajzi és nyelvjárási önkéntes gyűjtők pályázatára készítettem.

Szabadi falusi gyermekkori játékok az
1930-as és 1940-es években

Major Vendel eredeti foglalkozása cipésmester, de 6 hold földje is van, feleségével, Erzsínivel, leányával Erzsivel és Károly fiával élt a községben, római katolikus vallásu, község szülöttje, aki a község szellemi életét, tárgyi kulturáját jól ismerte. 1970-es években, amikor itt jártam, mert minden évben kétszer-háromszor a nagyapám sírját megnézem és azt meggondozom. Végh János volt az anyai nagyapám, aki élt 63 évet. 1942. január 2. napján halt meg. A község református temetőjében temették el.

1. Sántikázás

Major Vendel adatközlő, ezeket mondta el; mi falusi gyerekek mindig szerettünk kint a szabadban és a lakásban játszani. Kint a ház udvarában sántikáztunk. Hat kockát rajzoltunk, mindegyik kocka egy elemi osztálynak számított, azt ha végig tudtuk egy lábbal sántikálni, akkor kijártuk a 6 elemet. Egy cserépdarabot az első kockába dobtuk és azt egy lábbal kellett végigrugdosni, ha vonalon állt meg a cserépdarab, akkor hiba volt, vissza kellett lépni az előző kockához, mely azt jelentette, hogy ismételni kellett az osztályt, de az is megtörtént, hogy pont az utolsó kockánál következett be a hiba és olyankor meg osztály bukásnak számított. Ezt a játékot ketten szoktuk játszani. Még a lakásban is, mert földes volt. Azért a felnőttek igenesak haragudtak.

2. Kutásás

Gyerekkori játékunkhoz tartozott az is, hogy ástunk kutat, úgy a határban, mint otthon az udvaron, inkább a sudárfáskutat szerettük csinálni. Ástunk mély gödröt, annak kávját deszkából, kétágas volt

a kut, sudárfára vedert tettünk, például gubitát kiformáltuk, vagy uborkát. Mellette volt az itatós vályu, azt meg jó nagy uborkából, vagy tökből formáltuk ki. Közelen téglából készítettünk istállót, ahol a kukoricaesutából készített tehének voltak és azokat onnan kivittük a kuthoz és játszásból ittak a vályuból.

Csutából kisborjut is készítettünk, mégpedig úgy, hogy a csutának a héját felvagtuk és abból lábakat, nyakat, farkat csináltunk.

Játék közben az állatok megbokrosodtak, és kikartak futni az udvarból. Ezzel a jelenettel azt próbáltuk játszani, hogy jó kedvük volt az állatoknak, és ezért ficáncolnak, mert időváltozás következik be. Ezt a felnőttektől hallottuk és ezért játszottuk mi is.

3. Csuszkalás

Nagyon jóízűen tudunk játszani a szérűskertben a szalmakazalon, mert annak a tetejére felmentünk és onnan csuszkáltunk le. Ha szóltek, a felnőttek, akkor gyorsan elfutottunk a kertbe, és felmászunk a fára. Hogy menjen el a felnőtteknek a haragjuk, úgy próbáltuk jóvátenni, hogy a szérűskertben kerestünk tyuktojást, mert oda szoktak tojni, és ha pár derab tojást vittünk, akkor szent volt a béke. Pl; a nagymama azt szokta mondani; "te kukacos gyerek, azért ha megfogom az irhát, elverem rajtad a port!" Legtöbbször csak ebédelni, vagy vacsorázni tértünk a lakásba. Az is gyakran megtörtént, hogy a szülők kiabáltak, hogy menjünk be, mert el kellett volna menni a boltba, úgy csináltunk, mintha nem is hallottuk. Ezt azért tettük, mert legjobban játszottunk és olyankor az volt a legfontosabb.

- Még mire emlékszik;

4. Dióval való játék

Karácsonykor átmentünk a közeli szomszédba, és ott a kezünkbe becsukva egy diót tartottunk. Kérdeztük a játszópajtástól, hogy csucs-e, berta-e, oldala, vagy csontja, ha eltálla, akkor a diót ő-

neki adtuk. Csucs a diónak a hegye, berta meg a diónak a másik vége, amelyik nem hegyes, a tompa vége, ahol kepta a dió a táplálékot, oldala pedig ténylegesen az oldala, csucsa pedig a diónak a mértani közepe, ahol kétfelé válik. Dióval egyszerűbb játékunk is volt, hogy páros-, vagy páratlan. Ha társunk kitalálta, akkor az óvé lett a dió, ha nem akkor meg öneki kellett adni egy szem diót.

5. Pénzzel való játék

Ugy is játszottunk, hogy a forgalmon kívüli és a forgalmon belüli fémpénzeket feldobtuk, hogy irás-e, vagy fej? Ha játéktársunk azt mondta, hogy fej, és ha feldobtuk és tényleg úgy esett le, hogy fej lett, megnyerte a pénzt, de ha nem találta el, akkor meg elvesztette, de előtte a pénzt a földre kellett tennie. Ezt is órákig szoktuk játszani. Volt úgy is, hogy csak akkor mentünk be a lakásunkra, amikor az esti harangszó elhangzott. Olyankor nem is nagyon törődünk a vacsorával. Ittunk egy pohár tejet és hozzá harapunk egy karély kenyeret.

6. Mezei játék

Emlékezetes, szép játékunkhoz tartozott nyáron kint a mezőn, amikor a felnőttek arattak. Közel a dülöuthoz, mert ott szoktunk leginkább játszani, még ki nem nyillott a pipacs. A bimbókat leszedtük. Többet is a tenyerünkbe rejtettünk, és kérdeztük egymástól, hogy bor-e, sör-e, vagy pálinka? A bor pirosszinű, a sör meg sárga, és a pálinka meg fehérszinű volt. A kezünket hátra tettük és amikor pajtásunk megmondta, hogy melyik kezünkben mi van, akkor azt megmutattuk, és kibontottuk a pipacs-bimbót, és akkor derült ki, hogy kitalálta-e a társunk. Közben egyet futottunk a poros úton, és visszamentünk az eredeti helyünkre. Az is megtörtént, hogy kiabáltak az aratók, hogy hozzunk egy-egy üveg friss vizet, szívesen megcsináltuk. Mondta is

a gazda, hogy "jól van gyerek, ha megnősülsz, akkor elmegyek a lakodalomba"; de azt is szokták mondani, hogy "derék gyerekek vagyunk," mert szótfogadunk az idősebb eselédnek. Az is megtörtént, hogy befutottunk a frissen kapált földre, és akkor meg azt mondták, hogy "na megállj, csak kölyök, hátra fogom kötni a sarkadat!" Még azt is mondták, hogy "csak találkozzak a tanítással, elmondom, hogy milyen csintalan vagy!"

7. Gabonakévékkel játék

Vártuk a nyarat, mert akkor nem kellett menni iskolába. Szabadok is voltunk, futkároztunk kint a határban, mint a kicsikók. A felnőttek arattak, mi meg gyerekek a mezőn játszottunk, otthon is tudtunk volna játszani, de a felnőttek akkor voltak nyugodtak, ha mi is közelükben voltunk. Mondták is, hogy nem kell dolgozni, esetleg ha elmegyünk ivóvizért, vagy ha a kötélteregetésben segítünk, az is jó lesz. Össze-összefutottunk mi gyerekek, meg hát a lányok is. Gabonakévéket felállítottuk két sorban, a parancsnok volt elől, erre mondtuk, hogy állnak a katonák, várják a parancsot. Egyik társunk, aki játszásból volt a parancsnok, ezt a vezényszót mondta; "feküdj!" Olyankor a kévéket eldöntöttük, amikor azt mondta, hogy "fel", akkor meg a kévéket felállítottuk.

8. Ebédfőzés

Igy is játszottunk; szobanagyságu helyet kévékkel bekerítettük. Azt konyhának, és szobának rendeztük be. Egyik kislány volt a háziasszony, és az egyik kisfiú meg a házigazda. Azok úgy viselkedtek, egymással, mintha házasok lettek volna. A kislány aki asszony volt, magázta a férjét, a férje meg a feleségét tegezte, mint azt a gyakorlatban a parasztok csinálják. A háziasszony főzött, sütött, mondta, hogy komámasszony, komám uram, tegyék le a kaszát, sarlót, és ebédeljünk meg! Játzásból földet vízzel összekeverték, és azt meg-

gyurták, s megsütötték. Még azt is mondta a háziasszony, hogy sietni kell, mert nagyon egyenes, rövid az árnyék, mindjárt 12 óra lesz. Még azt is mondtuk, hogy fel kell hozni a bort a pincéből. Sietett a háziasszony, hogy időben kész legyen az ebéd. Ez minden otthoni lakásnak megfelelően történt, és fejen hordozható kosárban helyezte el az élelmet, s vitte az aratóknak ki a határba, játszásból.

Játszásból mikor letelepédtek a mezőn, akkor még azt is mondta a háziasszony, hogy ti gyerekek, meg üljeteek egyhelyre, és mindjárt kaptok, csak előbb a felnőttek. Mondta azt is a háziasszony, ne várja senki sem a kínálást, egyék úgy mint otthon! Mi gyerekek komolyan vettük a játékot, úgy próbáltuk azt csinálni, mintha valóság lett volna. Csak akkor volt a baj, ha véletlen oda felnőtt jött, azt nem szerettük, ha a játékunkat felnőtt látta. Akkor már nem volt az igazi. Mondta is a kislány a háziasszony; "jól van, szép idő lesz holnap, mert elfogyott az élelem." Közben szólt a házigazda; "legyen is, mert még ma nem végzünk az aratással, most nem kell eső." Ezt a gyerekek azért mondták játszás közben, mert így hallották a felnőttektől a cseládban.

Még a kislány azt is mondta ebéd után; most apjuk nem érünk rá, összebujni, mert sürges a munka bennünket. Olyankor aztán igaziból nagyokat nevettünk.

9. Veszélyes játék

Sajnos az is előfordult, hogy amikor a gyerekek otthon a lakásban játszottak főzést, és sütést, tüzet okoztak, s kigyulladt a lakás.

10. Hizlalás

Az adatközlő a gyermekkori játékokra emlékezve, még azt is mondta; "nyáron, amikor az istálló és a disznóól üres volt, ott jókat

játszottunk. Ugy is, hogy az egyik gyerek /fiu/ be volt zárva az ólba, és játszásiból etettük, és amikor már meghizott, akkor levágtuk. Ez nem volt szép, de mivel ezt láttuk a szülőktől, hogy a hizót az ólban tartották és karácsony táján megölték. Lefogtuk a gyereket és imitálva, mintha megöltük volna, az meg úgy is sirt, mint a disznó szokott. Ezt a játékot inkább a fiúk csinálták, a lányok inkább hajsbabákkal játszottak, annak varrtak ruhát, és bölcsőben altatták el."

11. Kislány játék

Ez is igazi játék volt, mert a kislány mondta, ha arra mentünk, hogy csendben legyünk, mert alszik a kisgyereke, nehogy felébredjen. Még azt is mondta a kislány; megjött apjuk? Mit hozott a kisgyerekeknek? Mikor ezt mondta Vendel bácsi megállt a gondolataiban; "Ugy volt Ősém! Nem nevettük el magunkat, úgy vettük, mintha valóság lett volna."

12. Iskolai játék

Még hogy játszottak? - kérdeztem.

Ez nálunk itt a feluban ujnak számított, mert a Májer család költözött a községbe. A családfő postamester volt Dombóváron, és apró gyerekei voltak, annyit megtudtunk, ezért mert közel 50 éves volt, amikor megnősült. Jól nevelt gyerekek voltak, négyen voltak testvérek. Ők nem ismerték a mi játékainkat, ha jelen is voltak, akkor csak nézték, hogy mi hogyan is játszunk. Ők kezdeményezték, hogy iskolásdit játszunk. Az egyik testvér kislány volt a tanítókisasszony, mi meg fiuk és leányok voltunk a tanítványok. Rendesen sorban ültünk, meg volt az is, hogy ki hányadik osztályba járt. Rendesen reggel 8 órakor kezdődött a tanítás. Mi gyerekek ültünk egymás mellett. Jött be a tanítókisasszony, és akkor felálltunk, s mondtuk, hogy "Dicsértessék a Jézus Krisztus!" Ő meg mondta, hogy "Mind-

örökké!" Állva maradtunk. Énekeltük a Szózatot. Kezdődött a tanítás. Volt közlünk, még vigyázó is. Olvastunk, irtunk, számoltunk. Még irkánk is volt, és abba irtunk. Érdemjegyet is adott a kislány, akkor az egyes volt a legjobb, és az ötös a legrosszabb. Ezt a játékot mi parasztgyerekek csak a Májjer gyerekekkel játszottuk.

13. Disznóöléskori játék

Egyik emlékezetes játékunkhoz tartozott - mondotta az edatközlő. Télen, amikor disznóölés volt, ha hajnalban is volt, akkor is mi gyerekek ott ácsorogtunk, nem számított a csipős hideg szél. Mikor a böllér húzta le a disznónak a körmét, azt mi gyerekek elkértük és az ujjunkra húztuk, mondtuk, hogy van meleg gyűrünk. Mikor a böllér a pörkölést befejezte, mi gyerekek még ott maradtunk. A maradék szalmát meggyújtottuk és úgy véltük, hogy mi is perzseljük a disznót. Még azt is megcsináltuk, hogy vittünk oda szalmát és úgy játszottunk. Sajnos az is megtörtént, hogy egy-egy kismalac elpusztult, és a felnőttek kitették az ól elé a trágyadombra, s mi gyerekek azt gondosan megperzseljük, mintha mi öltük volna meg. Ha véletlen kiégett a bőre, akkor azt sárral betapasztottuk, épp úgy, mint a felnőttek csinálták a rendes hizóval.

14. Bilinckezés

Gyermekjátékunkhoz tartozott a bilinckezés. Ezt kint a szabadban, a réten, téren lehetett gyakorolni. Ketten játszottuk fiuk. Kétféle vastagságú fának mindkét végét kihegyeztük, amely olyan 10-15 cm hosszú volt, és ezt egy fával, amelyen távolra el tudtuk ütni, megcsináltuk. A játéktársunk azt megfogta, és előre meghúztunk egy kocsikerék átmérőjű kört, és oda kellett bedobni, ha a társunk a bilinckét a körbe tudta dobni, akkor fordult a játék, ő ütötte el a bilinckét. Ez azért is jó volt, mert lehetett sokat mozogni, futni.

15. Csürkőzés

Gyermek társasjátékunkhoz tartozott a csürkőzés. Ez a játék elég durva volt, és veszélyes is, mert egy mezőgazdasági villanyél vastagságu 20 cm hosszú keményfának az egyik végét kihegyeztük, és azt a 100 cm átmérőjű körben, lapjára fektetett téglára tettük, és attól körkörös irányban, 3-4 méterre a földbe lyukat furtunk és a botunkat oda tettük. Amikor a csürök pásztor, aki a körönkívül állt, azt mondta, hogy lehet, akkor egyszerre kellett a játékosoknak eldobni a botot, hogy a csürköt eltalálja. A 4-5 játékos közül valaki mindig eltalálta, és a csürök jó távolra elrepült. Az eldobott botokért ki kellett futni, aki utoljára ért vissza, az lett a csürök pásztor, ő állt a körbe, és állította le a csürköt, majd ismét kezdődött a játék. Ezt a játékot a nagyobb, kamaszodó gyerekek, sőt a legények is játszották. Nagyon is népszerű volt, ez a népi játék.

Gyűjtésem során örültem, hogy Király Lajost megismertem, aki született; Somogy megye, Nagyberki községben, 1909-ben, szülei szellér sorsban éltek. Ő meg kitanulta a lakatos és a gépész szakmát, római katolikus vallású volt. Szeretett olvasni, rendszeresen olvasta a napi újságokat. A szellemi felfogása jóval magasabb volt, mint a községben lakó átlagembereké, lakott Nagyberkiben, Batéban, Kisgátpusztán, és végül is Szabadi községben. A két világháború között legtöbbször Szabadi és környékbeli falukba fordult meg, mert minden nyáron részes gabona cséplőgépet kezelte, amely traktor meghajtással üzemelt. A cséplőgép nem az ővé volt, hanem a Stikrád Oszkár Gergely Oroszországból Magyarországra költözött családjával, földbirtokosé volt, a földbirtokosnál Király Lajos konvenciós cseléd volt. Egy évre 17 métermázsza gabonát kapott, fele buza, fele rozs, egy és fél hold kukoricaföldet, 2 liter tej árát, naponta, 200 négyszögöl konyhakertet, évi 80 pengő fertájpénzt, kétszoba konyhás, éléskamrás lakást, egész éven át a kanász elé két anyadisznót malacsaival kihajthatta, egy évre 8

Ürméter tűzifát is kapott, egy évben 20 kg. konyhasót. Tarthatott baromfiakat, macskát is, de már kutyát nem, pusztán csak a pásztorok tarthattak. Az 1940-es években itt Kisgátpusztán csak egy pásztor volt, Topa Mihály 65 éves, római katolikus vallású, kisgátpusztai lakos. Király Lajos feleségével Kontra Annával, és leányával Marikával élt együtt a pusztán. 1945, és 1946-ban, amikor Szabadi községből a Német anyanyelvűeket Németországba kitelepítették, akkor ő és családja Szabadi községbe költözött az akkor Fő u. 6 számú házba.

A széleskörű emberi ismerete folytán gyermekkori játékokról gazdag ismeretekről beszélt.

16. Bakfüttyözés

Ezt a népszerű, régi játékot inkább a kamaszkorúak, és a legények játszották, amely olyképpen történt, hogy többen összeálltak, egy személy fának, vagy épületnek a falának háttal dőlt. A csapat tagjai lehajoltak, egymásnak a combját jól erősen fogták. A másik csapat játékosai egyenként futásból felugrottak a játékosoknak a hátára. Nagyon érdekes játék volt, mert megmozgatta az embernek minden részét. A játék menetéhez tartozott, hogy az ellenfél tagjaiból mindig az ugrott először, amelyik távolabb tudott ugrani, mert az volt a jó, ha mindenki feltudott ugrani, ha nem, akkor elvesztették a játékot. Utoljára mindig az maradt, ugrónak, aki gyengébben tudott ugrani. A játékhoz az is hozzátartozott, hogy akik hajoltak, az erősebb fizikumú hajolt le először, tulajdonképpen annak kellett tartani a többi játékost is, egybefonódva erősödtek. Akkor győzött a csapat, ha mindenki az ellenfél csapattagjaira feltudott ugrani, és nem esett le. De ha az ellenfél, akik hajoltak, és azok közül valaki is összerogyott, máris szétesett a társaság, elvesztették a játékot. Ez a játék szinte órákon át is elszokott tartani. Nyáron volt a legjobb játszani, mert akkor mezitlábosan tudtak ugrani. Akár hogy

is ügyeltek, azért itt-ott a ruha elszakadt. Ezt most már nem játszik, a fiatalok nem is ismerik.

17. Sudárrántózás

Ez a játék is itt nálunk és a környező falukban, községekben, sőt pusztákon is elterjedt volt. Kint a szabadban réten, téren lehetett játszani. Ez egy csapatjáték volt. Nem volt ellenfél. Igen csak érdekes, szép játék volt, mert sok mozgást igényelt, és jókat lehetett nevetni. Amely úgy történt, hogy legalább 8-9-en, de még többen is egymásnak a kezét jól erősen megfogták, és aki elől állt, az nem is mozdult el, hanem csak a többiek és körben futottak, de minél gyorsabban. Ha már jóideig futottak, azért mindig volt aki már nem bírta, és elengedte a játéktársának a kezét, olyankor aztán elestek, volt is nagy nevetés. Sérülés nemigen fordult elő, mert puha talajon játszották. Ezt a játékot iskolában az udvaron nem engedték, mert ott több gyerek is volt, és balesetveszélyes volt. Kérdeztem az adatközlőtől, hogy honnan is kapta a nevét, ő úgy mondta, hogy mivel láncszerűen kapaszkodtak egymásba, sudarasan, és futás közben rántások is voltak, így kapta a sudárrántózás nevet. Most már ezt nem játszik 1950 óta.

18. Segreverőzés

Igy az eredeti, mert így mondták. Ezt a népszerű, fiús, sőt férfias játékot is úgy a községben, mint falukban és pusztákon errefelé gyakran játszották. A játék úgy történt, hogy 5-6-an összeálltak, egy személy nekidült a fának, vagy éppen épületfalának, és egy személy lehajolt, annak a szemét, aki a fának dült, a lehajolónak a szemét befogta. A többiek ott álltak, és azok közül valaki a lehajolónak a fenekére ütött, olyankor aztán összeugrottak, hogy ne tudja a lehajoló kitől is kapta az ütést. Nem volt könnyű kiválasztani, hogy ki is csapott a fenekére. Ha kitalálta, hogy ki szózott oda a fenekére, akkor

Őneki nem kellett hajolni, hanem annak aki előtte megütötte. Izgalmas játék volt. Irultak-pirultak, amikor ki kellett választani, hogy ki is volt az ütő. Ugy a lakásban, mint kint a szabadban lehetett játszani. Játsozták a gyerekek iskolában, levante foglalkozásokon, sőt a katonáéknál is. Kemény férfias játék volt, de azért lehetett szépen, udvariasan is játszani. Most már igen csak nagyon ritkán fordul elő, nem szűnt meg teljesen.

19. Adj király katonát, ha nem
adsz, akkor szakitok!

Ez a játék is elterjedt volt. Két csapat játszotta. Általában 10-12 játékos. Csatárlánc formájában fogták egymás kezét. Ilyen volt a játéknak a menete, hogy először kiválasztottak egy kapitányt, mindegyik csapat, és a kapitány választotta meg a játéktársait, egyenként, felváltva a másik kapitánnyal. Mindegyik azon volt, hogy minél jobb, erősebb játékosai "katonái" legyenek. Így aztán először az erősebbeket választotta, utána meg amilyen volt. Ezt a csapatjátékot kint a szabadban, udvaron, téren, réten játszótták.

20. Bujocskázás

Ezt a játékot fiuk, lányok egyaránt játszótták. Kint a szabadban, és az épületben. Akkor volt a legizgalmasabb, ha legalább 5-6-an, vagy még ennél is többen játszótták. Volt egy kumó, az félrement, befogta a saját szemét. Számolt 10-ig, és jó hangosan mondta, hogy aki elrejtőzött, vagy nem, megyek! Játékszabály volt, hogy hallótávolságba, és a közelben volt szabad lenni. Általában egy háznak az udvarához tartozó épületben lehetett elbujni. Ha valakit a kumó meglátott, azt azonnal leापacsolta, névszerint szólította, gyere elő! Azt is megnondta, hogy hol van. Akit a kumó leापacsolt, az a játékos lett a következő fordulóban a kumó. Az is szabály volt, hogy

mindenkinek elő kellett jönni, és azt is leapacsolták. Ezt a falusi gyerekek nagyon szerették játszani. Még otthon a lakásban is, mert még a dunyha alá is elrejtőztek, sőt a sifonérba is beálltak. Még a kemencébe is bemásztak. A mai gyerekek is játsszák, ha már ketten vannak, lehet játszani.

21. Karikázás

Ezt a játékot jobbra fiuk játszották. Legtöbb paraszt portán félre volt dobva a boroshordóról leesett vasabroncs, és a faszabroncs is. Azt a gyerekek karikázásra játékosan használták, olyképpen, hogy egy fadarabbal karikázás közben, ahogy futottak utána, folyamatosan ütögették. De az ügyesebbek drótot hajlítotak meg, hogy azzal még egyenesebben tudjanak karikázni. Ritka volt az olyan falusi gyerek, aki a két világháború közben ne karikázott volna. A karikákat hajtották kocsin, gyalogon, volt olyan gyerek, akinek több is volt, különböző méreteken. Kisebb karikával a gyalogon futottak, míg a nagyobb a kocsin. Ha például a boltba kellett menni, akkor is oda úgy karikáztak el. A kamaszodó gyerekek lovaskocsi kerekének a sínét is használták karikázásra. Ennek a hajtásához jóval nagyobb erő és gyakorlat is kellett. A karikának ércesebb hangja is volt. Amnyira megkedvelt játék volt, hogy a gyerekek csoportosan is mentek, pl. ha közeli árokhoz mentek fürödni, oda is úgy karikáztak el. A legtöbb karika a vasabroncs volt, nádkarika jóval kevesebb, ha volt is, akkor is inkább a kisebb gyerekeknek.

22. Gurci játék, vagyis /plicker/

Ez a játék a fiúk körében volt elterjedve. A gurcit ipar gyártotta. Égetett agyagból volt, általában különböző nagyságúak voltak, mint például akkora is volt, mint a mecskának a szeme, vagy mint a szarvasmarhának, sőt még enél is nagyobb. Legtöbb a kisméretűből volt. A

falusi boltokban 2 fillérért 4 db-ot adtak. Színekben is volt választék, mert volt sárga, piros, kék, zöld is. Üveganyagból is volt, gurci, nagyon szép volt, a szivárványszint játszó, ezt a gurcit szerette a legtöbb gyerek, csak viszont a módosabb gyerekeknek volt, akik azt megtudták vásárolni, mert darabja 20 fillérbe került, az pedig az 1930-és a 40-es években nagy pénz volt, a szegényebb sorsú gyerekeknél. Játék egyszerű volt. Akkor lyukat ástak, hogy a gurci könnyen bele tudjon gurulni, mert azt 4 méter távolságról gurították, az volt az első, akinek a gurcija a lyukba, vagy annak közelébe állt meg. A lyukon kívüli gurcikat az első, és a második, majd így tovább belepöckölték az ujjukkal, a lyukba, pöckölt gurcit megkepte a játékos. Lehetett is nyerni így. Egy-egy játékos több gurcit is kigurithatott egy játékalommal. Ezt a játékot még otthon a lakásban is játszották a gyerekek. Volt amikor a lyuknak és a gurcinak a távolságát is megmérték, mert vitásnak tűnt, méréshez egy szál szalmát is felhasználtak, vagy éppen ami a kezükhöz közelebb volt. Gyerekek a gurcit házilag készített ruhászacszkóban tartották, amelynek a szája úgy volt megvarva, mint a gatyá ránca, és egy zsinegen lógott. Amelyik gyerek legalább egy évig már folyamatosan gurcizott, közel száz darab is volt a tulajdonában. A gyerekek a gurcit egymás között is vásrolták, csereberéltek. Kisebb gurciért 10 fillért és legalább még 20 darab agyagból égetett gurcit adtak. Amelyik gyerekeknek nem volt gurcija, az meg gombokkal játszott, azt is a lyukba pöckölték, ugyanaz a szabály érvényesült, mint a gurcinál.

23. Pénzzel való játszás

Az első és a második világháború között több fajta pénz is volt forgalmon kívül. Ilyen volt a kék lyukas huszfilléres is, meg a nagyobb, egy-két és az ötpengős. és azzal is a gyerekek játszottak. Egy vonalat húztak, attól 3-4 méterre egy másik vonalat is jelöltek, csak annyiból volt az más, hogy a vonalnak a végét befelé görbitették. Oda

kellett dobni a pénzt, aki a vonalra dobta, az volt az első, és egymás után ezt csinálták, aki utolsóként dobta a vonalra a pénzt, az volt az első. A többi távolabbi pénzt mindig egy helyre összeszedték, és amikor már nem volt aki dobjon, akkor került sor arra, hogy az összes pénzt felrázták és feldobták. Az nyerte meg a pénzt, amelyik úgy esett le a földre, hogy írása látszott. Ha annyi pénz volt, hogy egyszerre nem tudták felrázni, és dobni, akkor azt kétszer végezték. Az első feldobó után következett a második játékos, és így tovább, amíg csak volt játékos, amit nem nyertek el, az végképp az utolsó játékosnak maradt, nemigen volt szerencséje, hogy maradt volna pénz.

Pénzzel való játéknak volt egy másik formája is, hogy a játékba bocsájtott pénzt egymásra rakták, még 40-50 darabot is egymás tetejére, úgy hogy az írás elul volt, a nagypénzzel, pl: 5 pengőssel, annak élével ütöttek rá, és amelyik pénz írásra fordult, azt az ütő játékos megnyerte. Ez a jelenet mindig is nagy élmény volt, mert várták a játékosok, hogy is sikerül, az éles szemek jól látták, hogy melyik pénz feküdt úgy, hogy az írás látszott. Ezt a játékot forgalomban lévő pénzzel nem játszották. Télen, vagy amikor kint a szabadban nem lehetett játszani, akkor meg ezt csinálták, hogy egy pénzt a kezükbe rejtettek és kérdezték, fej, vagy írás? Ha azt mondta a játékos, hogy írás, és nem az volt, hanem fej, akkor nem nyert, sőt ő veszített. Ezt a fajta játékot a gyerekek még menetközben is tudták játszani. Iskolában 10 perces szünetben is. Amelyik gyereknek sok ilyenfajta pénze volt, arra igencsak felnéztek. Többi gyerek előtt tekintélye is volt, még akkor is, ha nem volt jó tanuló, meg ha szegényebb sorsu is volt. Ez a játék is a gyerekeket összetartotta, úgy a gazdagot, mint a szegényebbet.

24. Kóopuska játék

Régen azt lehetett tapasztalni, hogy a boltokban a játékok nagyon is drágák voltak, és a szegénysorsu gyerekek szülei nem tudták

megvásárolni és így arra voltak ráutalva, hogy saját maguk készítettek játékot és azszal játszottak, ilyen volt a kócpuska. Általában vidéken, a kertek szélén, árok partján, erdőben, bodzafát lehetett találni és azt kivágták. Az volt a jó, amelyiknek a lyukja kisebb volt, mert jobban megszorult a kóc között. Leginkább a mezőgazdasági villanyélvastagságu bodzafa volt a legalkalmasabb. Kicsi lyuku volt és kemény volt a fa, látszott rejta az évgyűrű. Alkalmes fát olyan 30 cm. hosszura vágták, a bélését kifurták, az így keletkezett lyukba tolókát készítettek, fontos volt, hogy kemény fa legyen. A lyukba kócesomót tettek, azt megnedvesítették, és a tolókéval nyomták a lyukba, azt többször is megismételték és megkeményedett. A gőz, és a meleg következtében, ahogy nyomták a tolókát, még erősebb gőz képződött és annak következtében, ahogy nyomódott ki a megkeményedett kócesomó, durranó hangot adott. Mikor már a kóc jól megkeményedett, 8-10 méterre is elrepült. Kedvelt játék volt. Szerették is a gyerekek, egyáltalán nem volt veszélyes vele a játék. Volt olyan gyerek, aki vizipuskának is használta, mert a lyukhoz szita-szűrőt helyezett. Nem volt sokáig tartó játék, mert megszáradt, és elroppant, nem okozott különösebb gondot, mert a gyerekek csináltak másikat.

25. Fűzfesippal való játék

Erre a játéokra tavasszal kerülhetett sor, amikor a fűzfa kezdett rügyezni. Gyerekek ceruza-vastagságu fűzvesszőt levágták, és annak egyik végét bevágták, orgonasip formájára, és annak a részéről a bőrt lehúzták, majd a további szárat finoman ütögették, tenyérrel, megmorzsolták, hogy a bőr szépen válljon le a fáról. Az meg is történt, és a kivágott nyelv részt visszahelyezték, és a keletkezett résen, ha azt a gyerekek fulyták, sipolt is. Vastagabb fűzfával is csináltak, olyan vellanyél vastagságu sipot, az még nagyobb hangot adott ki, ha lyukakat is furtak ki, akkor meg tudták szabályozni,

hogy mély, vagy magas hangot adjon a sip. Nagy volt az öröm, ha ilyet tudtak a gyerekek csinálni.

26. Cserebogár fogás

Ehhez a játékhoz mondták az emberek, ha sok cserebogár van tavasszal, akkor jó lesz a kukoricatermés. Március és április hónapban szoktak a cserebogarak röpködni. Falusi gyerekek olyankor meg is lepték a rétet, azokat a helyeket, ahol a cserebogarak repkedtek. Ilyenkor a másik játékok háttérbe szorultak. Gyufás, vagy cipőkrémes dobozba tették a cserebogarakat. A bogarak a dobozban másztak, és ha közvetlen a fülhöz tartották, ha csak egy is volt bezárva, legalább úgy lehetett hallani, mintha többen lettek volna. Még zene-hangnak is vélték a gyerekek. Nagyobb gyerekek a kistestvérüknek vitték haza cserebogarakat. Nemosak, hogy szórakoztató játék volt, hanem még hasznos is, mert a baromfiak nagyon szerették, szinte csemege volt nekik.

27. Nyilvesszőzés

A nyillal való játék ugyyszólván évszaknak bármelyik idejében is kedvelt játéknak alkalmazták a gyerekek. Ezt a játékot is a gyerekek saját maguk készítették. Olyképpen, hogy meghajlitottak egy fűzfavesszőt, azt zsineggel megkötötték. A meghajlitott nyilhoz, méretnek megfelelő nyilat készítettek nádból, a végére meg súly miatt bodzafát helyeztek, és már is lehetett nyilazni. Fecskefarokra vágta ki a végét, hogyha célba ért, akkor nagyobb hatása volt. Ezt a játékot azért is szerették a gyerekek, mert saját maguk készítették, és könnyen lehetett anyagot szerezni.

28. Gyűrűs játék

Ezt a társasjátékot fiuk és lányok együttesen játszották. Leginkább téli estéken a lakásban a szülői háznál. A két világháború

között a fiatalok otthon szerettek lenni. A szülők is azt szeret-
ték, hogy a gyerekek körülöttük voltak. A játékosok ültek és úgy
tartották a kezüket, mintha imádkoztak volna, és aki a játékot irá-
nyította, azt mondta; "csinosin gyűrű, amgyűrű, itt csenek, itt
penek, itt adják elő." Mikor mondta ezt a szöveget, akkor mindegyik
játékoshoz odament és kinyitott tenyerébe az ő két ujját tette, mely-
lyel azt a látszatot keltette, hogy odahelyezte a gyűrűt, rejtett volt,
hogy tulajdonképpen kinek is a kezébe hagyta. Ezt a műveletet kétszer,
háromszor is megismételte. Ismeretlen volt, hogy kinél is rejtette el
a gyűrűt, csak a játékvezető tudta, más senki sem. Egy személynek meg-
kellett találni, ha elsőre megtalálta, akkor győzött, ha pedig csak
úgy találta meg, hogy a többi játékosnak a kezét is megnézte, akkor
nem győzött. Ha egy kicsit is szemfüles volt a kereső, akkor megtalál-
ta, mert a játékosok együttesen mondták, hogy ha tűz, víz, forró, lan-
gyos, megégsz. Mikor azt mondták, hogy megégsz, akkor közel volt a
gyűrűhöz. Most már csak igen ritkán játszik, inkább csak általános
iskolákban. Még ehhez a játékhoz tartozott, hogy amikor tévedett a
kereső, zálogtárgyat kellett adni. Ami éppen volt; legtöbbször fésű,
tükör, zsebkendő, cigarettafárca, stb. Ezeket pedig ki kellett váltá-
ni. Kiváltáskor érdekes kívánalmak voltak, mint például; azt kellett
mondani, hogy én nagy számár vagyok! Anyámnak legbutább gyereke va-
gyok! Szita előtt tartottak, amikor megszülettem! Körül kellett futni
a portát. Át kellett ugrani a kerítést. Kikellett menni az udvarra
és egy kanna vizet kellett bevinni. Ilyen kíváncsi is volt, hogy
térdepelni kellett. Valamelyik játékosnak a kezét meg kellett csókol-
ni, vagy éppen az arcát, ha fiú volt, akkor leányt kellett megcsókolni.
Olyan kíváncsi is volt, hogy a játékos vegye le a kiskert ajtót. Igyon
meg egy pohár hidegvizet. Sokszor egy egész estét is eljátszottak így.

28. Kártyajáték

Magyar kártyával játszottak, mielőtt megkezdték a játékot, mindig

meghatározták, hogy milyen szabályt is alkalmaznak, és ezt mindenkinék be kellett tartani. Megszámolták, hogy meg van-e a 32 lap. Külön azt is megnézték, hogy meg van-e a piros, tük, mekk, és a zöld. Legtöbbször 4-en, a zsirozást játszották, párosan, amelyik párnak 40-nél több volt, az győzött. Amelyiknek pedig kevesebb volt, az kevert és osztott. Cukkolták is egymást, aki kevert, mondták, hogy "az zsiros, aki kever. Menjenek el az ablak alól, most is az kever, aki az előbb. Adjának vizes törölközőt, mert megdagadt a keze a keverőnek." Volt, amikor oda is vitték. Olyankor aztán igaziból jókat nevettek. Soha ez miatt harag nem volt. Kedvelt játék volt a "csapd le csacsi"-zás, amely olyképpen történt, hogy szint kellett összegyűjteni, nem lehetett csalni, hogy valaki előbb letegye, és a másiknak a kártyájába belenézzen. Azt körülbelül sejtették, hogy ki milyen szint gyűjt. Mert mindig kevesebb forgott a játékosoknál, végül is kialakult, hogy kinél volt meg, és kinél hiányzott még egy, és akié meg volt, lecsapta a kártyáit, aki utoljára tette le, az volt a vesztes, a csacsi. Ezt is órákig játszották. Szintén, otthon a családi körben.

Egy másik elterjedt játék volt a 21-esés. Játsszották ketten, de többen is lehetett. Pénzre nemigen, hanem gyufaszálra. Ha nyilvános helyen pénzre játszották, akkor az kihágásnak számított. Hazárdjátékoknak minősült. A kereskedelem gyártott dominókat, és azzal is játszottak a gyerekek, és a felnőttek, ez a játék is népszerű volt. A sakk is, de az már nem annyira volt népszerű, mert csak két személy csendesen játszhatta, inkább a többszemélyes játékot kedvelték és azt is játszották.

29. Kuglizás

Az adatközlők elmondták, hogy a községben a kamasz és a felnőtt lakosság körében igen népszerű játék volt a kuglizás. A kocsmá udvarában volt a pálya. Azt mindig gondozták. Kora tavasszal elkezdő-

dött és amíg csak be nem jött a hideg, kugliztak az emberek. A kugli pálya szabadon volt a kocsmá udvarában. Általában 25 méter hosszú volt. Be is volt kerítve, deszka csatorna segítségével gurították vissza a golyókat. Több golyó is volt, különböző méreteken. Fagolyók voltak, a gumigolyóknak még hire-hamva sem volt. A pálya úgy volt megépítve, hogy ahol kezdték gurítani a golyót, ott kidobáshoz padló volt beépítve, és tovább meg föld, vagy éppen homok. Ezt a népszerű régi játékot többen játszották. Csapatjáték volt. Két csapat játszott, mindegyik csapatnak volt egy kapitánya, a kapitánynak a legjobb kuglizót választották, és az meg egyenként választotta a játéktársait. Folyt is a harc, hogy melyik játékost is válasszák, mindegyik kapitány a legjobbat szeretne volna a csapatba, hogy bekerüljön. Hangzottak is a javaslatok, hogy pl; Biró Gyulát válaszd! Mert az ismert, jó játékos volt. Ha már nagyon fogytán voltak, akkor amilyen éppen volt, azt választotta a kapitány. Mindenkinek pénzzel kellett beszállni a játékba. Az 1940-es években egy pengőt tettek a zsinorba, mert annak mondták népiesen. Egy-egy csapatban 15-20-an is voltak. Játszották a kuglizást 3, vagy 9 fára, a babákat egy gyerek állította, aki minden zsinorvégénél a nyertes csapatvezetőtől állítgatásért 20 fillért kapott.

Érdekes és izgalmas is volt a játék, mert ha egy dobásra a játékos nem talált egy fát sem, akkor az is megtörtént, hogy ráment a három dobása, mert mindenegyes játékos 3-at dobhatott. Az is előfordult, hogy egy baba maradt állva, és arra 5-6 dobás is ráment, mire ledobták. Így mondták, hogy elvégeztek. Mivel, hogy sok mullott az ügyességén, gyakorlaton, az volt a gyakorlat, hogy 3 vagy 9 fára a gyengébb játékosok mentek, és a jobbak meg akkor dobtak, ha egy, vagy két fa állt, és ez is szétszórtan. A játékosok általában egymást ismerték, tudták azt, hogy ki milyen játékos.

Játék során fogadtak is a játékosok egymással, így pl; nem lesz két fád a három közül, de lesz mondotta az ellenfél, és olyankor

fogadták egy pengőben, akinek igaza lett, az győzött, és megnyerte a pénzt. Egy dobó több játékkal is fogadott. Volt is izgalom, amikor készült a dobáshoz. Nagy tiszteletben tartották egymásnak a dobását, mert nem zavarták meg. Kuglizást csak vasárnap, vagy ünnepi napon játszották, volt úgy is, hogy már délelőtt is benépesült a kuglipálya. De inkább vasárnap délután volt a forgalmasabb, amíg csak láttak, kugliztak. Sokszor a feleségek mentek az urukhoz, hogymenjen haza, mert vacsorázni kell. Ilyenkor az állatokat is az asszonyok etették meg. A kuglijáték jövedelmező is volt, mert közben az emberek ittak is bort, sört, sőt olyanok is voltak, akik borban fogadtak, ez azért nem volt jó, mert igen-csak hamarosan becsiptek az emberek, és már előfordult, hogy kis dolgokban is vitatkoztak, amely a népszerű játéknak a rovására ment.

A kuglizásnak volt egy kiemelkedő jelentősége is, hogy szerveztek olyan csapatjátékot is, amikor az iparosok és a parasztek között folyt a küzdelem. Olyankor nem pénzre ment, hanem élő bárányra, vagy birkára, és amelyik csapat megnyerte, azé lett az állat, még aznap le is vágták és elkészítették a pörköltet, étkeztek és ittak az emberek, sőt táncmulatsággal is egybe volt kötve. Ez a játék most eléggé kihaltan van vidéken.

30. Ringlisezés

Ezen a vidéken a kőrhintások a ringlisek csak bucsukor jöttek. Múskor hiába is jöttek volna, mert a parasztgyerekek nem igényelték. Inkább azt csinálták, hogy otthon a tágas udvaron ástak le egy méter magasságu, 30-40 cm átmérőjű keményfát, és arra 8 méter hosszú, 20 cm vastag keményfát, általában akácfát szereltek fel, a mértani közepére forgórészt, s rud végére ülőket csináltak. Mindegyik végére egy személy ült, és két ember meg középen hajtotta, ezt inkább felnőttek, vagy kamaszodó gyerekek hajtották és ültek fel rá.

Itt a közelben volt egy padló, és azt egy kerek fára tették, olyan hengervastagságú volt, és egy személy a közepén állt, lábával azt pilegette, nyomkodta és a padló végén egy-egy személy ült, ez is igen csak népszerű játék volt. Játék közben vigyázni kellett, mert balesetveszélyes volt, mivel könnyen leestek, vagy éppen alákerültek. Kisgyerekeknek ezt nem engedték játszani. Teljesen nem szűnt meg, mert még itt-ott azért előfordul, főleg iskoláknál, de a hinta már iparszerűen van gyártva, nem kismesterek készítik, mint régen.

Rájzer Ferenc szegényparaszt származású, 70 éves, római katolikus vallású. Szabadi község Temető utcai lakója, a két világháború alatti falusi játékokról ezeket mondta el; Nagyberki, Mosdós, Baté, és Szabadi községekben ilyenfajta játékokat játszottak.

31. Labdajátékok

Az elemi iskolás gyerekek, és a kamaszkorúak, úgy a fiúk, mint a lányok, szerettek egyedül, meg ketten is labdázni. Egyedül úgy, hogy a háznak a felének dobálták, különösen szép napos időben. Ezt a játékot is érdekessé tették, mert ha ketten játszották, akkor számolták, hogy mennyiszor tudták a felhoz ütögetni, hogy nem hibáztak.

Egymás kezébe is dobálták a labdát. Azt is számolták, hogy melyikük hibázott. Párban is labdáztak, egy labda volt, és azt kettőnek dobták. Ahányszor leesett a labda a földre, annyi hiba volt. Úgy is játszották, hogy futás közben kellett a játékost labdával megdobni, ebben az volt a jó, ha minél többször a játszótársat megtudták dobni. Ezt a labdajátékot udvarban, téren, réten játszották. Annyira népszerű volt, hogy a legények és a nagylányok is szerették játszani, mert alkalmuk adódott, hogy egymást megfoghatták és még meg is ölelték egymást, fogták egymás kezét.

32. Fotballjáték

Az 1940-es és az 50-es években ezen a vidéken Somogy megye ka-

posvári és igali járásban a falukban és a községekben népszerűvé vált a fotbellozás, amelyet ugy az elemi iskolások, mint a leventék játszottak. Kezdetben csak saját falujukban, később már elmentek a szomszéd falukba is és ott a vásártéren fotbelloztak. Mindenki a saját lábbelijében és ruhájában, nem volt még egyesület, sport szakkör. Gondot is okozott a szegényebb sorsu gyerekeknek, hogy ha a cipőjükben játszottak. A legtöbbjük mezitláb rugta a fotballt. Ez a fotballjáték igenesek gondolkodóbb játék volt, mint az egyszerű labdázás, több szellemi kulturát igényelt, mondotta az adatközlő. Kezdetleges volt a játék, mert nem volt szervezve, nem hirdették meg jó előre, hanem legtöbbször csak úgy spontán kezdeményezték és játszották le. Látogatóktól pénzt nem szedtek be. Megtörtént, hogy össze-összeröfentek a játékosok, a bíró tett köztük igazságot. Legtöbbször a tanító volt a bíró, a korner bíró meg két községi előljáró, mert őrőlük azért jobban függtek a játékosok.

Mikor már népszerűbb lett a játék, akkor a községi előljáróság olyképpen segítette elő a játékot, hogy lovaskocsival szállították el a játékosokat, pl; Nagyberkiből-Batéba, vagy Tasszárra. Szokás volt, hogy a csapatok mérkőzés után a helybéli kocsmában boroztak. Különösen a nyertes csapat ivott örömeiben. Játékot vasárnap délután, vagy estefelé tartották. Később már meg is hirdették, hogy honnan és mikor érkezik a csapat. Volt amikor a községi kisbíró is kidobolta, hogy mikor lesz a mérkőzés. Az 50-es években már előfordult, hogy belépődíjat is szedtek. Azt közölték, hogy milyen célra fordítják, mint pl; ilyet közöltek, hogy a belépődíjat sportfelszerelésre, pálya karbantartására, egészségügyi felszerelésre fordítják. Külön a látogatókat nem szervezték, még is volt egy-egy alkalommal 100-150 néző, szurkoló, a 600-700 lélekszámú községből. 1940-es években belépődíj egy pengő volt, tanulóknak ingyenes volt. Legtöbb környező községben külön nem volt fotballpálya, hanem a vásártéren játszottak. A csapat

tagjai kaszálták le a fűvet, vezették le a vizet. Ez a népszerű játék az 1950-es években már oda fejlődött, hogy a községekben szakkör szerveződött. Mikor már a tanácsok léteztek, akkor hivatalból is anyagilag támogatták a szakkört. Költségvetésbe is vették, ezt elmondotta az adatközlő, sőt megerősítette, Varga Gyula nagyberki lakos, fiatal tanító, aki később Somogy megye Büssében is tanított, később meg Tasszáron is, sőt általános iskolaigazgató is volt.

32. Táncjáték

Rájzer Ferenc adatközlő, csendes vontatott beszélő, egyik alkalommal sokáig beszélgettem vele. Gyermekjátékoknál említette, hogy az ő falujukban nem volt tánciskola. De többen is voltak olyan suttyógyerekek, és szerettek volna táncolni. Ritkán előfordult, hogy ha lakodalomban voltak, akkor ott a felnőttekkel és a gyerekek egymással is táncoltak, a magyar csárdást, keringőt és a fokszot. Mikor otthon a szűk családi körben volt, ő is, meg a pajtások is táncoltak az anyjukkal. De amikor egyedül voltak otthon, akkor meg a nyellesséprút vették elő, és azsal is táncoltak. Szórakoztató játék volt ez is.

33. Szenbekötösdi játék

Ugy mondta Rájzer Ferenc adatközlő. A szenbekötösdi játék nagyon régi, mert még az ő nagyszülei is játszották, amikor ezt mondta Rájzer Ferenc, akkor ő 70 éves volt, a 70-es években. Egyszerű játék volt, de népszerű, mert nem kellett hozzá más, mint csak egy szenbekötös, vagy ahhoz hasonló ruha, szabály volt, hogy azon ne lehessen átlátni. Kör alakítottak, és egyik játékos a körben belül mozgott, sőt futott, és akinek a szeme be volt kötve, annak kellett a játéktársát megfogni. Előfordult, hogy a körbenállók közül fogott meg valakit. Annyira népszerű játék volt, hogy a gyerekek, kamaszodók, legények, és nagylányok szerették játszani. Ennek durva formája is volt, a ka-

tonaságnál, mert ott is játszották, és derékszijukkal ütötték egymást. Sőt a leventéknél is játszották ezt.

34. Kézenjárás

Ez Somogy megyében többek között a keposvári és az igali járásban a két világháború között szokás volt. Inkább a gyerekeknél és az ifjuság körében. Ezt a kézenjárást egyedül és párosan, csoportosan szinte versenyszerűen is csinálták. Fogadtak egymással, hogy ki milyen távolságra tudott elmenni. Pl; Göllében Pintér Mihálynak volt egy 15 éves fia, aki a pusztán kanászbojtár volt, kint a legelőn kézen, több-száz métert is elment. Ez a sportos játék elterjedt volt Somogy megyei Gölle község melletti cigánytelepen. Sok cigány fiatal gyakorolta a kézenjárást. Közülük sok gyors és távfutó is kikerült. Annak már nem tudtam utánanézni, hogy az ilyen játékot gyakorlók, milyen eredményeket értek el. Azt viszont az adatközlő elmondta, hogy akik ezeket a játékokat rendszeresen üzték, erősebb test felépítésűek voltak.

35. Ijeszgető játék

Rájzer Ferenc adatközlő szerint az 1910-es években amikor ő gyerek volt, gyakran takarmánytökből halálfejet, oroszlánfejet formáltak. Olyképpen, hogy a töknek a belét, magjával együtt kivájták, égő gyertyát helyeztek a tök belsejébe. Sötétben, este kint az udvaron, utcán, ha azt valaki meglátta, bizony isten, hogy megijedt- mondta az adatközlő. Ezt a játékot a kemaszgyerekek kedvelték és futottak is vele a faluban. Még akik tudták, hogy játék, és nem valóság, azok is kíváncsiak voltak, és félték tőle. Kezdetben egy-kettő volt, amíg puha volt a takarmánytök, csinálták is a gyerekek, ezzel a játékkal is saját magukat szórakoztatták.

36. Sippel való játék

Mikor hallottam ezt a szót, igencsak kíváncsivá tett Rájzer

Ferenc edetküzlő, hogy milyen sípról is fog beszélni. Így kezdte, ne gondoljon ücsém semmi értékes tárgyra. Igen egyszerű. Itt nálunk is a községben, meg hát máshol is vannak vadászok, sörétes puskájuk van, és az Üres patronát elszoktuk tőlük kérni. Ezt a tűzben kiégettük. Az volt a fontos, nehogy kettő azonos nagyságu legyen, hanem egyiknek 12-es, míg a másiknak 16-osnak kellett lennie, hogy egybe lehessen illeszteni. Középen lyukas volt és lehetett vele fűtyölni, akkor is ha fújtuk, meg akkor is ha szívtuk. Ez többet ért, mint amikor a bucsuba a bazárosnál vásároltunk papirtrombitát, vagy bádogkürtöt, és diszes trombitát.

37. Gólyalábon való járás

A gyerekek saját maguk csinálták gólyalábat, a ház körül, vagy elmentek a közeli akácosba, mert itt Somogy megyében a legtöbb helyen szétszórva nőnek az akácfák, így aztán nem okozott különösebb gondot, lehetett találni olyan fát, amely ágas volt, és alkalmas is volt arra, hogy gólyalábnak lehetett használni. Ha ágas fát mégsem lehetett találni, akkor meg egyenes fára lécdarabot szegeltek a gyerekek és máris lehetett járni vele. Népszerű játék volt itt Szabadiban, Nagyberkiben, Attala-Csomában és a környékbeli falukban és községekben. Mentek a gyerekek vele otthon az udvarban, kint az utcán, de legtöbbit a téren, és a réten. Leginkább ezt az ügyeskedő játékot a fiúk játszották. Ez a játék manapság igen csak ritkán fordul elő.

38. Pénzrajzolás

Otthon a lakásban, szokták a gyerekek ezt csinálni, hogy a forgalomban lévő pénzt lemásolták, mégpedig olyképpen, hogy sima felületű tárgyra pl. asztalra tették a pénzt, arra ráhelyezték a papírlapot, és grafitceruzának a ki nem hegyezett végével többször körkörös irányban dörzsölték és kirajzolódott a pénzérme. Játzásából ezt a papírpénzzel is megcsinálták. A szépen sikerült, lemásolt pénzt utána ol-

lóval kivágták és azzal játszottak boltost. Így a legtöbb pénz az egy, kettő, öt, tíz huszfillér, egy, kétpengős volt. Szép, udvarias emberi kapcsolatot mutatott a boltos játék, mert a boltos játékosan berendezett helyiségben állt, mégpedig a lakásnak egy kis részét elkerítette zsineggel, vagy éppen pokróccal, és pultnak széket, hokedlit alkalmaztak, tetszetősen a pultot papírral letakarták. Játzásiból szépen ki voltak rakva a polcra az áruféléségek; ilyenek; gyufa, cigaretta, dohány, egy-két szem kockacukor, liszt, kávé, gyermek cukor, tojás cukor, azt helyettesítette a babszem, különböző színűek. Pár szem rizsa is volt, paprika, azt meg az összetört piros téglapor helyettesítette. Petróleumot is árultak a gyerekek, azt meg a víz helyettesítette, kis orvosságos üvegekben mérték ki. Játzásiból árultak kocsikenőcsöt is, azt meg a sár helyettesítette, kocsikenőcsöt a papirosban, vagy a cipőkrémes dobozban mérték ki. Az ömlesztett árut papirtölcsérben adták ki, úgyesen a gyerekek megcsinálták a papirtölcsért, épp úgy mint a valóságban a boltosok. Szép és megkapó emlék még most is, hogy a boltos mondta "Julisnéne, most van babérlevél, amelyet a minap keresett, ha nincsen is magánál pénz, azért edünk, majd amikor erre felé jár, akkor kifizeti. Nem is írom fel, bizom magában, mert még idáig ha kapott hitelben, azt mindig kifizette." Szellemes is volt a boltos játékuk, mert még ilyet is mondtak a gyerekek, hogy zárva vagyunk, de azért csak jöjjön be, ha egyszer már elfáradt ide jönni. Az is kedves megkapó volt, hogy az eladó mondotta; "Még mit tetszik kérni; Gyerekeknek egy-két szem cukrot, vagy nyalókát, nemrégén kaptuk, van, de most van szentjános kenyér is, füge is most van, darabszám is adjuk, nem kell egy füzérrel elvinni, mert az sokba kerül." A gyerekek által eladott közszükségleti cikkeket kistételben adták el, 10, 20 fillérért, mint azt valóban a felnőttek is csinálták a valóságban. Annyira a valóságot ábrázolták a gyerekek, hogy még játzásiból tojást, szemes terményt is elfogadtak vásárláskor.

Még hitelre is adtak és azt egy kis füzetbe feljegyezték. Az eredetiségre vall, hogy a gyerekek, aki érkezett a boltba, annak előre köszöntek, és minden felnőttet magáztak, a gyereket meg tegezték. Érdeklődtek a családtagok iránt, hogy is vannak, nem-e betegek, épp úgy mint azt a valóságos boltosok csinálták.

39. Esküvő és lakodalmas játék

Major Károly, 63 éves, nyugdíjas cipészmeister, római katolikus vallásu, Csoma- Szabadi, Kossuth Lajos u. 19 /7253/ szám alatti lakós még 1976-ban is emlékezett és elmondotta, hogy a falujukban milyen módon is játszottak, mint gyerekek az esküvőt és a lakodalmat.

Nyári hónapokban szokták játszani, mert olyankor egész nap jobban volt idejük játszani, mint máskor. A felnőttek kimentek a mezőre dolgozni, akik már a mezőn nagyszülők nem tudtak dolgozni, azok voltak csak otthon. A szülők minket gyerekeket biztattak meg, hogy vigyázzunk az öregekre, azokat meg azzal biztatták meg, hogy miránk vigyázzanak. Így mondtuk; szabad volt a vásár. Gyorsan megtudtuk rendezni az esküvőt, és a lakodalmat. Kijelöltük a menyasszonyt, vőlegényt, első és második vőfélyeket. A vőfélyek játszásiból elmentek meghívni a rokonokat, ismerősöket. Legénybucsut játszásiból nem tartottunk. De az esküvőre úgy próbáltunk készülni, mint ahogy azt láttuk a felnőttektől. Előtte asszonyok sütöttek, főztek. Kis is jelöltük a főszakácsot, az nő volt, akit egyébként a faluban is úgy ismertek, aki legjobban értett a sütéshez, és a főzéshez. Ilyen ismert asszony volt Orbán Ferenoné. Az egyik kislány volt az Orbán néni, úgy is szólítottuk. A szakácsnak előtt fehér kötény volt, a fejük is fehér kendővel volt bekötve. Otthonról vittünk fazekat, lábost, és tányérokat, kanalat és villát. Kenyeret, amelyet igen apróra vágunk fel. Még játszásiból tortánk is volt, kettőbe hasított dinnye, azt is vékony szeletekre vágunk, hogy mindenkinek jusson. Külön volt menyasszonyi torta, arra még gyertyát is tettünk, és meggyújtottuk. Leg-

inkább a lakodalmas házat teljesen üres pajtában rendeztük meg. Nagy rendet csináltunk. Még fel is öntöttük a földet, hogy ne legyen por. Külön volt a konyha, ahol tálaltak. Összehordtunk padokat, sámlikat, székeket, hokedlikat, s leterítettük papirokkal. Téglára 2-3 méter hosszú deszkát tettünk, arra ültünk. Volt két gyerek, akik csaposak voltak, ők szolgálták fel a bort kis üvegekben, kutiviz volt, ittuk is. Leves az nem volt, azt csak úgy játszásiból csináltuk, mintha levest ettünk volna. De kalács, kenyér az valóságos volt. Pár falatos szeletek voltak csak, és ettünk-ittünk.

Mikor érkezett az esküvőnek az ideje, akkor volt a legnagyobb az izgalom, még mindig futottunk haza, lányok szép ruhájukat vették fel. A menyasszony meg hazulról elhozta az ablakfügönyt, az volt a menyasszonyi fátyol. A vőfélyek és a koszorulányok meg otthonról elhozták a lakásban lévő régi bokrétákat, melyet a fényképékhez tűstek ki a felnőttek emlékként.

Külön sirtót is tartottunk. Játszásiból elmentünk a szomszéd-
ba, és onnan kértük ki a menyasszonyt, vőfély meghatóan megköszönte a szülőknek, hogy a lányukat becsületben, és tisztességben felnevelték. A menyasszony az édesanyját megcsókolta, és az apját, a közeli rokonokat, ismerősöket, leánykori pajtásokat, sirtak, és közben a zenészek játszották, hogy lakodalom van a mi utcánkban, férjhezment a falu legszebb lánya, 5-6 gyerekből állt a zenekar, kezükkel tölcseért csinálták és trombitáltak, még jó negyokat kurjongattak, és ittak az üvegből. Volt még kíváncsiszkodó is, akiket a násznép megkinált az üveg borral. Rá is huztak úgy igaziból, és adták egymásnak kézre.

Mikor a vacsorának vége lett, hamarosan a menyasszonyi táncra került a sor. A násznép ajándékozta a menyasszonyt, és a vőlegényt. Annyira eredeti volt, hogy a menyasszonynak a rokonai őt, és a vőlegénynek a rokonai, ismerősei ajándékozták. Közben az első vőfély - mondotta eladó a menyasszony, eladó a vőlegény, aki adta az ajándé-

ket az megmondotta, hogy enyém a menyasszony, vagy a vőlegény.

Utána még együtt voltunk - mondta az adatközlő. Táncoltunk. Játékból reggel lett, kezdtek menni a vendégek haza, és mindenki hazavitte az odavitt tárgyakat. Szülők, a nászasszonyok köszönték a segítséget, és csomagoltak az otthoniaknak. Nem akarták elfogadni. De csak mondták, hogy kell a kostoló, mit szólnának, hogy nem küldünk. Kis papírba tettek falat kenyeret, kalácsot, kostolónak valót. A zenészek maradtak utoljára, akiket az új ember fizetett ki.

Tisztelt Pályázatot meghirdető szervek!

1987. évben Veszprémben vettem részt az országos néprajzi és nyelvjárási gyűjtők önkéntes találkozásán. Többek között biztattak bennünket, hogy gyűjtsük össze a régi gyermek játékokat, szívesen megtettem. Nagyon is időszerű, mert nap mind nap halljuk a felnőttektől, hogy a mai gyerekek nem tudnak játszani, csak azt amit az iskolában tanulnak, otthon szabadidejükben nem tudnak mit kezdeni az idejükkel, mind csak a tv. műsorát nézik. Ennyit tudtam össze gyűjteni.

Erre a múlt évben ígéretet is tettem, hogy megírom. Szerettem be- tartani az ígéreteket, mert még annyira szegények nem vagyunk, hogy ígérni ne tudjunk az még most is szólás-mondás itt Baranyában, és Somogyba is.

Pécs, 1989. június 22.

Üdvözlettel:

Feld József
Feld József, 65 éves,
nyugdíjas, önkéntes néprajz és
nyelvjárási gyűjtő.

Pécs, Magyarürögi ut 118.